

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Enkelte Bemærkninger
om
det lærde Skolevæsen,

foranledigede tildeels

ved

Prof. Lütkens Afhandling:
om almindelig Dannelse.

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen i September 1831

i Bordingborg lærde Skole

af

J. Suhr,
Skolens Rektor.

Kjøbenhavn 1831.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Bof. og Universitets-Bogtrykker.

Blandt de Programmer, som aarlig udgaae fra de lærde Skoler i vort Fædreland, ere i den senere Tid vel faa læste af Skolemænd med den levende Interesse, som de to, af forsiske Lærere, Professorene Hjort og Lütken udgivne, som indeholde Undersøgelser om de høiere, eller saakaldte lærde Skoler, og om de Forandringer i deres Indretning, som Tidsaanden synes at fordrer. Jo sjeldnere der høres en offentlig Stemme om disse, for et Folks aandelige Uddannelse saa vigtige Anstalter, des glædeligere maa det være for dem, hvis Kald det blev at arbejde ved de lærde Skoler, naar saadanne Gjensstande, som nærmest angaae disses Indretning, formentlige Mangler og mulige Forbedringer, dog undertiden drøstes, og allermest, naar det, som i de to ovenangførte Programmer, skeer af Mænd, som selv i en Række af Aar have arbejdet som Lærere ved offentlige Skoler, have erhvervet sig Erfaringer og tænkt meget over disse. En sørgelig Sandhed er det, at neppe noget litterarisk Produkt tør vente at

vække det store, læsende Publikums Opmærksomhed og Deeltagelse, naar det ikke berører de nu herskende og med hinanden kæmpende Partianskuelser i Theologie og Politik: alt Andet, det være nok saa vigtigt for Menneskehedens høieste Interesser, ligger ligesom for langt borte fra vore Samtidige til, at det skulde kunne sysselsætte og fastholde deres Eftertanke, uden for en meget kort Tid. Dog er det for enhver Skolemand, der ønsker ikke at udføre sit vigtige Dagværk, som var det et mekanisk Haandarbeide, en uomtvistelig Pligt nu og da at underkaste sin egen Fremgangsmaade en streng Prøvelse, og derfor undertiden gaae tilbage til de første Grundfætninger for al Menneskedannelse i Almindelighed, og for den høiere, videnskabelige i Særdeleshed, men hvor let vil dette ikke under den daglige, ofte trølsomme Arbeidsomhed opsættes, eller aldeles forsvømmes, naar denne Mangel paa Deeltagelse fra det ellers dannede Publikums Side, som ved flere Leiligheder, meest ved de offentlige Examiner lægges for Dagen, maa bringe ham paa den Tanke, at Fleerheden af hans Medborgere enten anseer det Arbeide, som fræver al hans Kraft og al hans Tid, for uvigtigt, og maaskee vilde ansee det for aldeles overflødigt, dersom ei Staten havde gjort videnskabelig Dannelse til Betingelse for at opnaae de fleste og betydeligste Embeder, eller og at den staaer i den Formening, at de

lærde Skolers hele Organisation er saa aldeles fuldkommen, at derom ei kan være mere at sige. Denne sidste Marsag til Mangel paa offentlig yttret Deeltagelse for det høiere Underviisningsvæsen vilde være lige saa lidet grundet i Sandheden, som den første, og den kunde let foranledige uretfærdige Bedømmelser af Skolemandens Bestræbelser, naar man i den Forudsætning, at Skolernes Indretning var saa godt som feilfri, vilde mere, end man burde, søge Grunden til de feilslagne Forhaabninger om enkelte Disciple ene i Lærernes Mangel paa Evne eller Villie til at opfylde deres Pligt. Da nu de to, nylig nævnte forsviste Programmer ere skrevne med saa megen Aand og Sagkundskab, havde jeg ventet, at flere af vore erfarne og tænkende Skolemænd vilde have underkastet adskillige i dem fremsatte Ytringer og Forslag en nøiere Prøvelse, hvortil Forfatterne selv opfordre, og som de sikkert fornemmelig ved deres Arbejder ønskede at fremkalde. Især synes Prof. Lütken's Afhandling at maatte bevæge alle nidkjere Tilhængere af det ældre, eller saakaldte humanistiske System til at værne om samme; thi hans Hensigt gaaer jo ud paa intet mindre, end at fortrænge den classiske Philologie fra den Forrang blandt alle Skolevidenskaber, som den hidtil har været i Besiddelse af, og som den vel allermindst nu, efter Alt det, som især i Sydskland er talt og skreven

til dens Forsvar, kunde frygte for at tabe. Dog er det mig ikke bekjendt, at disse Programmer have hidtil foranlediget nogen noiere Undersøgelse eller Gjendrivelse af enkelte Punkter, og dette maa da tjene til min Undskyldning, naar jeg tager Pennen for her at fremsætte enkelte Bemærkninger, som den opmærksomme Gjennemlæsning af det luttenske Program har fremkaldt, i det jeg paa mange Steder er aldeles enig med Forf., men paa andre ingenlunde kan tiltræde hans Mening. I henved tredive Aar har jeg givet Underviisning i de lærde Skoler, og da det stedse har været mit Ønske og mit Stræben at gjøre mig selv Rede for mit Arbeides Natur og Bestemmelse, og for min egen Fremgangsmaade ved samme, saa vil det vel kunne antages, at jeg i denne længere Tid og ved fire offentlige Skoler maa have erfaret og bemærket en Deel, og denne min Erfaring, samt en levende Interesse for det høiere Skolevæsen og Alt, hvad som dermed staaer i Forbindelse er det Æneste, som jeg kan anføre, som Afdømt til ogsaa at sige min Mening om en, for det Heles Vel saa magtpaaliggende Sag.

Blandt de mange herlige Bemærkninger, som jeg med sand Glæde har læst i det luttenske Program, og om hvilke vist nok de fleste Skolemænd ere enige med ham, regner jeg Det, som han Side 12 anfører om de lærde Skolers Bestemmelse: "at de nemlig

"skulle danne de høiere Stænder, o: de Stænder,
 "hvis Medlemmer ikke leve for deres egen Skyld,
 "hvis Dannelse derfor heller ikke blot er beregnet paa
 "at hjælpe dem selv til et lykkeligt Liv og et ustraffe-
 "ligt Levnet, men paa at gjøre dem ved et høimodigt,
 "alle egentjærlige Hensyn bortkastende Sind og ved
 "Indsigter og Kundskaber værdige og dygtige til at
 "betroe de høieste, o: de vigtigste og vanskeligste Ar-
 "bejder." Hvor forskjellige end de Ord kunne være,
 i hvilke man udtrykker sin Forestilling om de lærde
 Skolers Bestemmelse, maa Forestillingen selv dog
 nok hos alle Fornuftige være omtrent den, som
 her fremsættes, thi at disse Skoler ere Planteskol-
 ler for den Klasse af Mennesker, som skal dueligt
 gøres til at være Statens Tjenere, o: til at leve
 ei blot for sig og sin Familie, men for sine Med-
 borgere, for at kunne virke til det Borgersam-
 funds Vel, til hvilket de høre, derom maae jo
 dog Alle være enige, og heller ikke kan der være
 to Meninger om, at jo Samfundets Vel bedst befor-
 dres, naar de, som tjene det, eller, efter sædvanlig
 Talebrug, ere dets Embedsmænd, ei blot have de for-
 nødne Kundskaber og Dygtighed, men og ere besje-
 lede af det høimodige, uegennyttige, i egentligste
 Betydning christelige Sindelag, som frit for Mennes-
 skeskygt og alle lave Hensyn, ene hylde Sandhed
 og Ret. Som det nu var usseligt, at dette Sin-

delag fandtes hos samtlige Medlemmer af Borger-
samfundet, saa er det dog i Særdeleshed vigtigt, at
den Borgerclasse bestaaer af dygtiggjorte og foræd-
lede Mennesker, af hvilken Regjeringen maa vælge
dem, som skulde være dens Organer, ved hvilke den
virker paa og for Folket, og paa hvem det fornem-
melig beroer, hvorvidt Statens Viemeed skal mere
eller mindre opnaaes. Umuligt kan Staten med
nogen Bestemthed afgjøre, hvor mange Candidater
den aarlig vil behøve til Embeders Besættelse, thi
det beroer paa adskillige udbortes, ei af nogen men-
neskelig Magt afhængige Omstændigheder, og da det
desuden vilde være et høist uretfærdigt Indgreb i
Borgernes naturlige Frihed, om Regjeringen (som
vist nok aldrig bør sætte sig i Forsynets Sted) for-
menede Nogen at erhverve sig selv eller at skaffe sine
Børn den størstmulige Grad af intellectuel og moralsk
Uddannelse, saa følger deraf, at der ei lader sig
sætte nogen Grændse for Antallet af de Studerende.
Dette har vor vise og humane Regjering indseet, og
derfor ei taget Hensyn til de gjentagne, men over-
ilede og ubesindige Opfordringer til at indskrænke
Friheden til at studere. At have fuldendt et acade-
misk Cursus og have underkastet sig de befalede Prø-
ver begrundet jo aldeles ingen Ret til Ansættelse i
Statens Tjeneste, men viser kun den større eller
mindre Duelighed til at k u n n e tjene det Offentlige,

saavidt som denne er betinget ved Kundskabers Erhvervelse. Ved den større Mængde af Candidater, som man befrygter der skal blive, har Regjeringen jo den Fordeel at kunne blandt de Duelige vælge den meest Duelige, og de, som efter at have forberedet sig til Statens Tjeneste, ei kunne opnaae Ansættelse, have dog ved den videnskabelige Underviisnings formelle Virkning ogsaa forsøgt deres Duelighed til at indtræde i andre Arter af borgerlig Virksomhed, som Landmænd, Handlende o. s. v. Hvormange Studerende, der uden at underkaste sig Embedsexamen forlade den videnskabelige Bane, men i deres siden valgte borgerlige Virkefreds (forudsat, at de have studeret, som de burde) have stor Nytte, om ei af alle de i Skolen indsamlede Kundskaber, saa dog af den vundne Skærpelse og Uddannelse af Evner, dette er vel almindelig bekjendt og erkjendt. Det er ogsaa med Hensyn til denne Skoleunderviisningens Indflydelse paa Landsejvnernes Uddannelse, at Forf. (S. 13) rigtigheden bemærker, at de lærde Skoler selv ved deres Hospitanter og Desertører bidrage til at udbrede almindelig Dannelse i andre Classer.

Prof. Lütken antager to, hinanden aldeles modsatte Underviisningssystemer, som han benævner det heteromathiske og det idiomathiske, og forstaaer derved det, hvad man hidtil sædvanlig har kaldet det humanistiske og det philantrop,

Rundskaber, som bibragtes. En saadan stiltiende Overenskomst mellem begge Theoriens Forfægtere synes at ligge til Grund for de lærde Skolers nuværende Indretning i vort Fædreland, og sandsynlig ogsaa i de fleste tyske Lande, og dog erklærer Prof. Lütken sig mod det nu herskende System i saa energiske og paa flere Steder saa bittere Udtryk, at man, naar man blot kjendte Skolevæsenets Indretning hos os af hans Afhandling, skulde troe, at Tingene endnu vare i den Stilling, hvori de fandtes i Midten af forrige Aarhundrede, da Basedow fremstod, og det synes derfor, at Forfatterens Phantasi har udmalet ham den Fiendes Magt, som han vilde bekæmpe, langt større og frygteligere, end den virkelig er. At fremsætte her de Grunde, som tale for det humanistiske System i den Indskrænkning, hvori det nu følges, er ikke nødvendigt, da det vilde være at gjentage, hvad der saa ofte og af Mænd, som Baumgarten, Crusius, Friedemann, Thiersch og mange Andre er sagt, og det maa saa meget mere ansees for overflødig, da Forf. selv har ærligen anført dem fra Side 30—34. Vel fører han ved Slutningen til, at det sammenrasede Udseende og den vaklende Tone, som hersker i Fremstillingen af de for Humanismen talende Grunde, ikke er ham skjult, og at han ei har tordet tage sig Plads til ved de velbekjendte Midler at søge at skjule den for Læseren, men naar

saavidt som denne er betinget ved Kundskabers Erhvervelse. Ved den større Mængde af Candidater, som man befrygter der skal blive, har Regjeringen jo den Fordeel at kunne blandt de Duelige vælge den meest Duelige, og de, som efter at have forberedet sig til Statens Tjeneste, ei kunne opnaae Ansættelse, have dog ved den videnskabelige Underviisnings formelle Virkning ogsaa forøget deres Duelighed til at indtræde i andre Arter af borgerlig Virksomhed, som Landmænd, Handlende o. s. v. Hvormange Studerende, der uden at underkaste sig Embedsexamen forlade den videnskabelige Bane, men i deres siden valgte borgerlige Virkekreds (forudsat, at de have studeret, som de burde) have stor Nytte, om ei af alle de i Skolen indsamlede Kundskaber, saa dog af den vundne Skærpelse og Uddannelse af Evner, dette er vel almindelig bekjendt og erkjendt. Det er ogsaa med Hensyn til denne Skoleunderviisningens Indflydelse paa Landsevnernes Uddannelse, at Forf. (S. 13) rigtig bemærker, at de lærde Skoler selv ved deres Hospitanter og Desertører bidrage til at udbrede almindelig Dannelse i andre Classer.

Prof. Lütken antager to, hinanden aldeles modsatte Underviisningssystemer, som han benævner det heteromathiske og det idiomathiske, og forstaaer derved det, hvad man hidtil sædvanlig har kaldet det humanistiske og det philanthro,

pinste. Han bestræber sig nu for at vise, at det første af disse Systemer, som han anseer for det endnu herskende, er ikke alene hensigtsfridigt og tids-spildende, men endog moralskfordærveligt for Ungdommen. Den Harm, Fors. føler over, at dette, i hans Tanker endog demoraliserende System, endnu er det herskende, bringer ham til mange haarde Domme og Kraftudtryk, som vel kunde affkræfte Forældre fra at anbetroe deres Sønner til de lærde Skolers Underviisning, saalænge endnu Latin og Græsk har forholdsviis de fleste Timer, og ei Naturhistorie og andre Realia, men til Lykke seer det ikke saa sørgeligt ud i Virkeligheden, som den ærede Fors. vil have os til at troe. Det Onde, han kæmper imod og søger at fortrænge fra vore Skoler, findes der ikke længer saadant, som han skildrer det. En filosofisk Ultraismus, som vilde giøre Sprogunderviisning til det eneste Dannelsesmiddel for Ungdommen, vilde unegtelig fortjene al den Nævselse, som enhver Ven af ægte Humanitet maatte føle sig fristet til at anvende paa den. Der har været den Lid, da den classiske Philologie i vort Fædrelands, som i andre Landes høiere Skoler havde ei, som nu, Forrang blandt Skolevidensskaberne, men Eneherrsdømme, thi det Lidet, der bibragtes af videnskabelige Discipliner, var ubetydeligt, og blev sædvanlig kun lært udenad efter latinske Compendier, men mod

dette ældre System var det jo netop, at Basedow opløstede sin Tordenstemme, der vel maatte høres og blev hørt. Han og hans nidkjære Tilhængere bleve Stiftere af det philanthropiske System, som vilde, at Ungdommen frem for alt skulde anføres til at kjende den nærmest omgivende Natur, og meente, at den formelle Nytte, som de gamle Sprogs Studium kunde have, maatte endnu i langt høiere Grad kunne ventes af de saakaldte Realia, og at man ved disse tillige havde den Fordeel, at mange snart i det borgerlige Liv anvendelige, og derfor for Børnet meget nyttige Kundskaber bleve erhvervede. En Lære, som denne, der foruden sin Nyhed, unegtelig havde megen Grund i Sandhed, og som blev foredraget med saa megen Kraft og Beltaalighed, som denne blev, maatte nødvendig finde overordentligt Bifald. En levende Kamp begyndte mellem de to Systemer, men saa lidet det nye kunde betvinge og fortrænge det ældre aldeles, lige saa lidet kunde dette rose sig af Seiren over hiint, men Striden syntes at være bilagt paa den Maade, at den classiske Philologie afstod fra Enevælden i de lærde Skoler, men beholdt den første Plads, som den vigtigste af Undervisningsgjensstandene, at de videnskabelige Discipliner, som hidtil havde været behandlede i Skolerne, som Biting, nu bleve foredragne mere selvstændigen og udførligere, og at flere optoges i den Cyclus af

Rundskaber, som bibragtes. En saadan stiltiende Overeenskomst mellem begge Theoriens Forfægtere synes at ligge til Grund for de lærde Skolers nuværende Indretning i vort Fædreland, og sandsynlig ogsaa i de fleste tydske Lande, og dog erklærer Prof. Lütken sig mod det nu herskende System i saa energiske og paa flere Steder saa bittere Udtryk, at man, naar man blot kjendte Skolevæsenets Indretning hos os af hans Afhandling, skulde troe, at Tingene endnu vare i den Stilling, hvori de fandtes i Midten af forrige Aarhundrede, da Basedow fremstod, og det synes derfor, at Forfatterens Phantasie har udmalet ham den Fiendes Magt, som han vilde bekæmpe, langt større og frygteligere, end den virkelig er. At fremsætte her de Grunde, som tale for det humanistiske System i den Jndskrænkning, hvori det nu følges, er ikke nødvendigt, da det vilde være at gjentage, hvad der saa ofte og af Mænd, som Baumgarten, Crusius, Friedemann, Thiersch og mange Andre er sagt, og det maa saa meget mere ansees for overflødig, da Forf. selv har ærligen anført dem fra Side 30—34. Vel føier han ved Slutningen til, at det sammenrasede Udseende og den vaklende Zone, som hersker i Fremstillingen af de for Humanismen talende Grunde, ikke er ham skjult, og at han ei har tordet tage sig Plads til ved de velbekjendte Midler at søge at skjule den for Læseren, men naar

denne Yttring blot viser, hvad jo desuden af den hele Afhandling fremlyser, at disse Grunde ei have overbevist ham selv, saa bør han dog ikke forundre sig over, at de forekomme Andre at være, vel af forskjellig Vægt, men dog alle gyldige, og samlede vel i Stand til at virke Overbeviisning. Det Vaktende i Tonen troer jeg ikke, man vil finde større, end Sagens Natur medfører, hvor Talen er om aandelig Meddelelse og Indvirkning paa Andre, da saa meget beroer paa deres Individualitet, paa hvilke der skal virkes, og ligesaa vaktende vilde Tonen vel være i en Beviisførelse for, hvor velgjørende følger det vilde have, om man baserede den høiere Underviisning paa de mathematiske eller physiske Videnskaber. Naar man beviser, at en eller anden Disciplin, som i Skolerne meddeles Ungdommen, maa i Følge sin Natur, naar den foredrages, som den bør, indvirke paa denne eller hiin Maade paa det ufordærvede ungdommelige Gemyt, da troer jeg, at dette er al den Visshed, der om slige Ting kan forlanges. Blandt de gavnlige, og neppe ved nogen anden Underviisningsgjenstand i den Grad opnaaelige Virkninger af den classiske Literaturs Studium i Skolerne, bør man vel sætte overst den Indflydelse, som det, ved de valgte Skrifters Indhold kan have paa Tænkesmaadens Forædling, og ved Foredraget paa Smaagens Dannelse. De Forfattere, hvis Værker læses

i Skolerne ere jo omhyggeligen valgte, baade med Hensyn til Indhold og Sprog, og hvad Horats saa skjønt siger om Digteren:

os tenerum pueri balbumque poeta figurat;
 torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem,
 mox etiam pectus præceptis format amicis
 asperitatis et invidiæ corrector et iræ;
 recte facta refert, orientia tempora notis
 instruit exemplis, inopem solatur et ægrum.

Det kan vist nok anvendes paa de øvrige, i Skolerne læste, classiske Forfattere. At Ungdommen daglig sybsfætter sig med at læse de ved Aand og ophøiet Tænkemaade meest udmærkede Skribenters Bærker, kan ikke andet end efterlade nogen Virkning paa dens eget Sindelag og paa Retningen af dens Smag for det Naturlige, Edle og Kraftfulde. Selv den Omstændighed, som det philanthropiske Partie især beraaber sig paa, at Ungdommen aldeles lever i det Nærværende, at den derfor allermeest ønsker at kjende sin nærmeste Omgivning, og staaer meest aaben for Indtrykket af det, som virker paa Sandserne, netop denne synes mig at afgive et vigtigt Moment for, at Philologien bør beholde sin Overvægt i den videnskabelige Ungdomsdannelse; thi, da Ungdommen dog ei skal dannes ene for denne Verden, og det derfor i Skolen, mere end nogensinde ellers, er Pligt stedse at minde, at Mennesket har sit egentlige Hjem i en høiere, usynlig og oversand-

felig Verden, saa bliver det ogsaa med Hensyn hertil ei uvigtigt, at Ungdommen ledes tidligen til at løs-
 rive sig fra den Masse af sandfelige Indtryk, som uophorligen strømme ind paa den, at den lærer at finde en Glæde i at leve i Jdeernes Verden. Hertil yde vist nok de andre Discipliner, hvori Ungdommen undervises, ogsaa deres Bidrag, men fornemmelig øves dog denne Abstractionsevne ved den bestandige Beskjæftigelse med Grammaticalia (naar disse kun ikke behandles alt for mekanisk og blot som Hukommelsesfag) og ved Læsningen af de Gamle. Ved denne hensættes Ungdommen i en, fra den nuværende Tilstand i Verden, saa høist forskjellig Tilværelse, som den græske og romerske Oldtid; den lærer at interessere sig for Mennesker, for Skjebner og Forhold, som den ikke har for Dø, og til hvilke den i den omgivende Verden kun sjældent finder noget Tilsvarende, og Phantasien beskjæftiges paa en Maade, som sikkest forekommer denne vigtige SjæleEvnes Misbrug og Udskielser. Ungenlunde kan det befrygtes, at Ungdommen skulde forledes til at leve for meget i den forbigangne, fjernere Tid, og derved tabe Sandfen for det Nærværende og nu Stedfindende, thi dette forekommes deels ved dens naturlige Flygtighed og Sandselighed, deels ved de flere andre Underviisningsgjenstande, som staae i nærmere Berørelse med det praktiske Liv, og deels ved de

andre Omgivninger, som uden for Skolen virke paa den. Efter den Maade, paa hvilken Skolevæsenet hos os er organiseret, er en saadan skadelig Følge af den Methode, som Forf. kalder den heteromasthiske, neppe at befrygte, men ved en klosterlig Opdragelse, eller en saadan seminaristisk Underviisning, som den catholske Geistlighed i mange Lande nyder, og ved hvilken Ungdommen aldeles udelukkes fra den øvrige Verden, og kun seer sine Lærere, Kamerater og Bøger, ved en saa forkeert Behandling skulde det være forunderligt, om ikke den ovenansførte skadelige Følge, foruden mange andre, endnu fordærveligere, viste sig. Hvad her er anført, hører vel til Det, som Prof. Lütken Side 37 kalder "svage Skjul over en unegtelig Skade" men lige saa lidet, som de Grunde, der anføres for den philologiske Ungdoms Dannelse have kunnet overbevise ham om dens Værd, lige saa lidet ville dens Tilhængere kunne fatte Muligheden i, at den kunde have de flemme, endog for Moraliteten skrækkelige Følger, som han troer. Efter hans Yttring bliver Ungdommen for at lære de Gamles Sprog til Slaver, og som saadan læser den siden deres Værker. I den Skole, paa hvilken denne Beskyldning skulde passe, maatte de gamle Sprog læres efter en høist feilagtig Methode, og Humanismen selv var heri uskyldig. Allermindst kan det indsees, hvorledes Forf. kan sige,

at Humanismen holder Ungdommen i Uvidenhed om Virkeligheden. Saa udelukkende hersker den intetsteds, og Ungdommen lærer overalt nyere Historie og Geographie, og dersom den altsaa forlader vore Skoler, ubekjendt med Virkeligheden, saa maa det være dens egen, eller Lærernes Skyld, men ingenlunde de gamle Sprog, hvis Studium levner til strækkelig Tid til de andre Discipliner. Overhoved lader det sig neppe gjøre, at veie eller maale Indvirkningen af den enkelte Underviisning paa Disciplen, da dennes Tænkemaade langt mere faaer sin Retning ved den øvrige Omgivning i Forældres Huus, og ved Omgang med andre Mennesker, end ved det, der meddeles i Skolerne, og det vilde derfor falde det idiomathiske Systems Forsvarere, om de fik det i sin fulde Reenhed indført i Skolerne, lige saa vanskeligt med Sikkerhed at bevise dets velgjørende Folger i det Enkelte, som det nu maa falde Humanisterne. Ubillig er ogsaa den Beskylsning, som Forf. fremfører Side 41 med de Ord: "det er i vore Dage en i Alles Dine faldende Sandhed, hvilken Landeplage disse Embedsadsspiranter og Postulanter ere, og at den philologiske Opdragelse bidrager mægtigt til at recrutere denne Hær, saavel ved at frembringe alle disse dannede Mennesker uden sand Dannelse, o: uden Duelighed (thi ellers vilde de ikke være saa hjælpeløse og raadville), som ved at indgive dem denne

”Tænkemaade, der venter og kræver Guld og Ære for den Fortjeneste, at have gjort det forlangte, ”efter deres Mening, unyttige Dagsarbeide.” Denne, saakaldte i vinesaldende Sandhed gjendrives allerede ved den Bemærkning, som ved noiere Undersøgelse sikkert vil befindes grundet, at nemlig de fleste besværlige Embedssøgere høre til den Klasse af Mennesker, som attraae Embeder, til hvilke ingen Embedsexamen fordres, og Mængden af dem kan da ingenlunde tilskrives den store Mængde Studerende, og endnu mindre de gamle Sprogs Studium; men, om man end vilde indrømme, at der ogsaa til visse Arter af Embeder, som fordre foregaaende Studering, synes for Diebliffet at være for mange Udspiranter, saa kan Grunden hertil ei søges i den philologiske Dannelse, men i den almindelige Næringsløshed og den hos Forældrene herskende Mening om det Herlige og Sikke ved at være Embedsmand, samt i den Umstændighed, at en videnskabelig Dannelse nu fordres til de fleste Embeder. Om altsaa ogsaa, efter Forfatterens Ønske, Realia, især Naturhistorie traadte i Philologiens Sted, vilde, saalænge man, for at faae Embede, maa have studeret, Mængden af de Studerende, og altsaa af saakaldte Postulanter blive lige stor, da Forældrene, som bestemme deres Børn til Studeringer, ikke bryde sig saa meget om, hvad deres Sønner lære i Skolerne,

som de meget mere ønske, at de skulle blive beret-
tigede til at søge Embede. Fordelen skulde da vel,
efter Forfatterens Mening, bestaae deri, at den idio-
mathisk dannede Ungdom vilde, om den ikke op-
naaede Embede, være bedre skicket til at gaae over
til andre Sysler og Næringsveie, men om man
endog indrømmede dette, vilde Humanisterne dog
vel mene, at den Deel af de Studerende, som
opnaaede Embede, paa den Maade faae en mindre
passende, forberedende Dannelse, og at det var
besynderligt, om man i Skoler, som dog nærmest
ere bestemte til at danne Embedsmænd, tog fornem-
melig Hensyn til dem, som maaskee ikke opnaae at
blive det. At Forf. kalder de fleste af disse Udspi-
ranter hjælpeløse og raadvilde og tilskriver dette den
humanistiske Dannelse, viser, at han ogsaa her tænker
sig de classiske Sprog, som ene herskende, hvilket
de i vore Skoler allerede i lang Tid ikke have været,
og at han aldeles overseer de Aarsager, som ligge i
en mangelfuld eller slet Underviisning og i de Enkel-
tes Indolents og andre Characterfeil, som ei altid
lade sig forandre ved Skoleunderviisning.

Alligevel forekommer det mig meget forklarligt,
at Forf. saa afgjort har erklæret sig for det idioma-
thiske System. Selv giver han den bedste Dplys-
ning herom i desmærkelige Ord Side 72, "snarere
"frygter jeg den Forekastelse, at jeg bedømmer Alt

"efter mit Eget, at jeg uden Grund tillægger Ung-
 "dommen i Almindelighed, hvad jeg kun selv har følt,
 "eller indbildt mig at have følt, og seer som Alles
 "Lod, hvad der kun var en, ved medfødt Hang eller
 "særdeles Missheld frembragt sygelig Forstemthed
 "hos mig selv." Sandsynligt er det mig, at Forf.
 engang med Liden selv vil finde, at Bitterheden i
 hans Angreb paa det humanistiske System for en
 stor Deel kan forklares af disse Ord, som han her
 lægger sine Modstandere i Munden, og at han,
 skjøndt han forsikrer at have givet Algt paa denne
 Sag, saalænge han lever, dog neppe hidtil har
 kunnet gjøre det uindtagen. En Mand af denne
 Stemning maatte endnu mere end Andre, finde den
 philologiske Eensidighed høist modbydelig, som før
 har hersket, og maaskee endnu enkelte Steder hersker
 i Skolerne, og det er denne Ultraisme, som han
 med Føie bekæmper, men som det nu antagne og saa
 meget modificerede humanistiske System ikke ved-
 kjender sig. Hvo veed ikke, hvor ofte Philologien
 paa Skoler og Universiteter er bleven behandlet paa
 den smagløseste Maade? hvor sædvanligt det har
 været, at man her har taget Skallen for Kjærnen,
 og underviist i Latin og Græsk, som om det var
 Hovedsiemedet at lære Grammatik, og man kun
 læste Forfatterne for ved deres Læsning at befæste
 sig i de grammaticalske Regler? og hvor megen Tid

der endnu spildes ved en bagvendt Methode, i det man lader Begynderne lære store Uffnit af Grammatiken udenad, førend de ved Læsning ledes til at anvende det lærte? Meppe vil man kunne negte, at Hjort og Lütken med Grund ivre mod den overdrevne Værd, der tillægges den Færdighed at skrive en god latinsk Stil *), thi denne Idololatrie med latinsk Stil har fæstet dybe Rødder i mange Forældres Forestillinger om hvad der er det Høieste og Vigtigste, som skal læres i Skolerne, og den er sikkerlig Hovedgrunden til de forunderlige, methodiske Misgreb, som saa ofte baade i Skolerne og ved Privatunderviisning begaaes. Unegtelig gives der enkelte saadanne puri puti Philologi, som see med Hofmod ned paa de videnskabelige Discipliner og de saakaldte Realia, og gjerne ville have den, i deres Tanker, gode gamle Tid tilbage, da de gamle Sprog optog vel $\frac{5}{8}$ af Skoletiden, og som til Vænz-

*) Dog kan jeg ikke underskrive det, som Hjort anfører imod at Begynderne skrive latinsk Stil, thi ved disse Svøbser er jo Taleren slet ikke om at tænke paa Latin, eller skrive Latin, men kun om at vise, at man rigtig har forstaaet og veed at anvende en forklaret og lært Regel, og hvad man her kalder for Kortheeds Skyld og for at følge en cengang indført Talebrug, en Stil, er jo kun et skriftlig Svar istedet for et mundtligt, som ellers ved Dørlæsning af Grammatiken forlanges.

melse gjentage det forslidte: non multa, sed multum. Denne Eensidighed og Opblæsthed har blandt andet til Følge den berygtede philologiske Grovhed, den *asperitas agrestis et inconcinna gravisque*, *qværixatur de lana sæpe caprina*, et *nugis propugnata armata*, som maa mishage enhver Mand af ægte Dannelse og Smag. Den samme Tendents, som i vor Tid i saa mange andre Fag viser sig til at gjøre nogle Skridt tilbage i den Forudsætning, at man i Reformer er gaaet for vidt, har heller ikke været uden Indflydelse paa Pædagogik og Skolevæsen, og har bragt enkelte Philologer til at sætte et Slags Grundighed deri, at de vende tilbage til den ældre Tids smagløse, i Smaating hængende, blot Hufkommelsen øvende, og derved netop ugrundige Fremgangsmaade, men denne Overdrivelse skader just den Sag, for hvilken der strides, og vil mere end Alt andet skaffe det philantropiske eller idiomathiske System Tilhængere, i det den nedsætter den ægte Humanisme i de Dannedes Dine.

Billigen istemmer jeg det Ønske, at det kunde gøres muligt at meddele Ungdommen i de lærde Skoler Kundskaber i flere Sprog og Videnskaber, end de, hvori den nu undervises, men jeg kan ikke med her Prof. Lütken troe, at der blot ved Forbedring i Metboden vil kunne vindes saa megen Tid, som dertil udfordres. Af Sprog blev det neppe

raadeligt at indføre flere end dem, som nu læres, men kun den Fordomsfulde vil vel kunne negte, at det vilde være høist dannende og gavnligt for Ungdommen, om der i de lærde Skoler kunde gives Underviisning i de naturhistoriske og physiske Videnskaber, og især om der blev bibragt den en kort og klar Fremstilling af det borgerlige Selskabs Natur og Bestemmelse, og Statsborgerens deraf flydende Pligter og Rettigheder. Om mange Ting vilde den derved ledes til rigtigere Bedømmelse og sikkes for at henfalde til eensidigt og falskt Raisonnement. Prof. Lütkens pia desideria strække sig endnu videre, thi han ønsker, at Ungdommen maa undervises i tre eller fire levende Sprog, ei blot for at forstaae, men tale og skrive dem, at der maa bibringes den Kundskab om de i Staten gjeldende Love, at der maa foredrages Logik, Psychologie, Geologie, Anatomie, kort jo mere, jo bedre. Ogsaa her gives et Sidehug til Humanisterne, men som efter hvad før er anført, ikke træffer dem. Fors. yttres nemlig, at "mod Den, som tilgavns kjender Naturvidenskaberne, staaer i vore Dage Den meget fattig, der kun kjen- der nogle Gloser, nogle Drømme og nogle Daar- ligheder." Saadanne Bitterheder kunne ikke andet end skade den Sag, om den end var den bedste, til hvis Forsvar man troer den nødvendig. Vil man endog antage, at det blev gjorligt, ved at indskrænke

de latinske og græske Timers Antal til det halve, og ved at indføre de fuldkomneste Methoder (altsaa ogsaa i den Forudsætning, at man stedse havde ideo- alsk fuldkomne Lærere), at der kunde skaffes Tid til alle disse Discipliner, saa maa det dog betvivles, at den ungdommelige Sjæl vil kunne modtage og rumme denne hele Masse af Sprog og Videnskaber. Snarere maa det befrygtes, at den større Deel af Disciplene maatte finde sig forunderlig adspredte og forvirrede, og tabe Mod og Lyst derved, at de umuligen med bedste Villie og yderste Anstrængelse kunde tilfredsstille Gleerheden af deres Lærere.

Jeg er langt fra at nære den Tanke, at det nu almindelige humanistiske Opdragelsessystem er usforbederligt, og jeg tilstaaer meget mere, at man kan historisk paavise de, i Middelalderens udvortes Bilkaar grundede Omstændigheder, som først forskaffede de gamle Sprog det saa godt som udelukkende Herredømme i Skolerne, ligesom man ogsaa af Pædagogikens nyere Historie veed, at overalt, hvor man ikke, saaledes som i det desfaer Philanthropin og i alle efter dette's Monster indrettede Instituter voldsomt vendte op og ned paa alt det Gamle, der affode Sprogene kun lidt efter lidt, og ligesom nødtvungne, en Deel af det usurperede Gebeet. Det er derfor ei blot muligt, men meget sandsynligt, at der ogsaa i Fremtiden vil indføres adskil-

lige Forandringer, og ved den fremskridende Cultur nødvendig blevne Reformer i det høiere Skolevæsen, men det er paa den anden Side ogsaa fuldkommen vist, at der under al Foranderlighed af de menneskelige Ting dog stedse bliver noget tilbage, som er og bliver uforanderlig det Samme, nemlig alt Det, som har sin Grund i den menneskelige Natur selv. Saalænge altsaa denne ikke forandres, men Mennesket vedbliver at være et, til den overfandselige, saavel som til den sandelige Verden hørende, og under begges Love staaende Væsen; saalænge Mennesket, stedse aabent for den ydre Omgivelses Indvirkning, uophørlig anstrænger sig og stræber for at tilfredsstille de Fordringer, som dets sandelige Naturs Fornødenheder og Tillokkelser gjøre, og derfor saa let glemmer sin Forbindelse med den usynlige Verden, saalænge vil det ogsaa være af høieste Bigtighed, at det allerede i Barndommen og Ungdommen ledes til at løsrive sine Tanker fra det nærmest og umiddelbar Omgivende. Til dette Niemeed kan og bør Skolen bidrage Sit, deels derved at Grammatikens Studium paa en, til Disciplens Alder og Evner svarende Maade henvender hans Blik paa hans eget Indre, og fører ham efterhaanden til Bevidsthed om, hvad der foregaaer i hans Sjel, idet han tænker, sammenligner, flutter og dømmes og ved Talen meddeler Andre Resultatet af

disse dens Operationer, deels derved at Læsningen af de Gamle hensætter ham med sin Sjels fulde Deeltagelse i en fjernere, nu uddød, men for Menneskets Uddannelse, som Fornuftvæsen, i høieste Grad mærkelig Tidsalder, og gjør ham bekjendt med de tidligere, mere eller mindre heldige, men stedse agtværdige Anstrængelser af den menneskelige Aand, for at forklare sig sin egen og de omgivende Ting's Natur. Var Mennesket blot en Borger af denne synlige Verden, da vilde ogsaa jeg erklære mig for den Mening, at der ei kunde bydes den barnlige Aand bedre Næring, end de physiske og naturhistoriske Videnskaber. Det gjeldte da kun om Dygtighed for dette Liv, og det nøieste Bekjendskab med den omgivende Natur og dens Love vilde bedst sætte Lærlingen i Stand til at benytte til eget og Andres Gavn de udbortes Ting, som jo have saa stor en Indflydelse paa Menneskenes Velbefindende, men da dette nu ikke er Tilfældet, da Barnet, som Borger af en høiere Verden, ogsaa bør dannes til denne sin Bestemmelse, saa vilde de Discipliner vel stedse beholde Forrangen i Skolerne, som deels gjøre det bekjendt med sin egen høiere Natur ved at udvikle Fornuften og Sproget, og deels leder det til ei udelukkende at leve i og for det Nærværende. Det er paa denne Grund jeg troer, at uagtet alle de Modificationer, som det høiere Skolevæsen vist ogsaa i Fremtiden vil

modtage, maa Underviisning i de gamle Sprog
 baade for sin formelle Virkning, og som Betingelse
 for det nærmere, Aand og Sindelag forædlende
 Bekjendtskab med den classiske Oldtid, beholde første
 Plads blandt Skolevidenskaber, naar det gjelder om
 at danne den Ungdom, som skal leve ei for sig selv,
 men for Andre. Vist nok er det, at dersom den
 humanistiske Ungdomsdannelse skal have saavel den
 formelle, som disciplinære Virkning, som her er
 tillagt den, da forudsættes en rigtig Methode, og
 Eyst og Flid hos Lærere og Disciple, men uden disse
 Betingelser vil intet Underviisningsystem med fuld
 Held lade sig udføre.

Hvad den ærede Forf. Side 67 anfører mod de
 halvaarige Skoleexamina strider saa aldeles mod
 min, og formodentlig flere andre Skolemænds Er-
 faring, at jeg troer at burde i Korthed berøre denne
 ingenlunde uvigtige Sag. Disse Prøver skulle, efter
 Prof. Lütken's Formening, forvolde et betydeligt Tab
 af Tid foruden anden Ulempe, og han foreslaaer
 derfor, at Halv- og Heelaars-Examina skulde affkaf-
 fes, og derimod kun af og til anstilles Examinatio-
 ner med dem, som adspirere Forfættelse fra een
 Klasse til en anden, eller fra Skolen til Universite-
 tet. Denne Forandring vilde ikke være til det
 Bedre, thi naar de halvaarige Examina anstilles,
 som de bør, er den Tidsspilde, som de foranledige,

kun tilsyneladende, og disse Prøver over de enkelte Disciplens Tilvæxt i Kundskaber og i Landsudvikling forekomme mig at være en saa nødvendig integrerende Deel af et velordnet Skolevæsen, at dette uden hine ikke vilde kunne opfylde sin Bestemmelse. Forsk. finder det Tidspildende ei saa meget deri, at Examen selv medtager nogle Dage, som i den Standning i den fortgaaende Underviisning, som Repetitionen af det i Halvaaret gennemgaaede Pensum forvolder, men herimod maa det bemærkes, at det nok kun er i de to nederste Classer, at en fuldstændig Repetition af det hele Pensum bør finde Sted, men i disse Classer, hvor den faste grammaticalske Grundvold skal lægges, hvor Ordforraad skal indsamles, hvor Former og Regler skulle indprentes i Hufommelsen, der er en saadan Gjentagelse i den Grad gavnlig og nødvendig, at den, om end ingen Examen foranledigede den, dog burde af og til anstilles. I tredie Klasse, hvor man kan fordrø mere af Disciplenes større Forstandsmodenhed, bør Repetitionen paa Skolen medtage langt kortere Tid, thi en stor Deel af det gennemgaaede Pensum kan det her overlades til Disciplene selv at repetere, og i fjerde Klasse bliver det en sjelden Undtagelse, at enkelte, sværere Afdelinger af det Læste eller Foredragne repeteres paa Skolen. Her maa Discipelen gradeviis vænnes til en mere selvstændig

Studeremaade, og derfor maa ogsaa Repetitionen for det meste være hans egen Sag. Ved denne Fremgangsmaade kan det altsaa ikke siges, at Skoleexamina spille Tiden ved den Repetition de foranledige, da denne dog i de to lavere Classer vilde være nødvendig. Den Tid, som Examen selv medtager, vil Forsk. vel ogsaa mene, kunde bedre anvendes til at læse videre, men Rigtigheden af denne Formening beroer atter paa, hvorledes Examen indrettes. Ere de aarlige, offentlige Examina kun, som Niemeyer siger om de i de tydske Skoler indførte, et Slags passende Høitidelighed, hvis Hovedbestemmelse er at vække, at vedligeholde fra Publicums Side nogen Deeltagelse for disse vigtige Instituter, da bør kun kort Tid anvendes til dem, men har man derimod, som i vore Skoler, den Hensigt med Examina, at deels Skolens Bestyrer og dens Lærere kunne skaffe sig den nøiagtigste, specielle Kundskab om hver enkelt Discipel for derefter at behandle ham paa den rigtigste Maade, deels det øvrige Publicum og især Forældrene kunne selv overbevise sig om Maaden, hvorpaa Ungdommen undervises og om dens Fremgang, og Skolen saaledes faae Leilighed til at aflægge et Slags offentlig Regnskab for Tidens Anvendelse, da maae Meget indrettes derefter, og Tiden, hvori hver enkelt Discipel prøves, ei være for kort, men da kan den

heller ikke kaldes spildt. Ved at affkaffe disse Prøver vilde man altsaa berøve Disciplene den Anledning, som Forberedelsen, for saa vidt den overlades til dem selv, giver til en friere og selvstændigere Virksomhed, saa vel som den gradvise Tilvænnelse til at opfatte, bevare og gjøre Rede for et større Pensum, end det, som ved den daglige Overhøring kan gennemgaaes; man vilde berøve Forældre og Venner af Disciplene den Leilighed, de nu have til efter en passende Mellemtid at overbevise sig selv om den Fremgang, der imidlertid er gjort, og bedømme, hvorvidt deres Sønner eller de Ynglinge, for hvilke de interessere sig, kunne ansees for veloplagte til Studeringer, eller ikke. Den Fader, som selv har nydt videnskabelig Dannelse, og har et nogenlunde skarpt og øvet Blik, vil ved at bivaane Skoleexamina kunne gjøre sig temmelig vel bekendt med Skolens hele indre Forfatning, og med Lærernes Fordringer til deres Disciple. Heraf følger endnu en Nytte, som de offentlige Examina have, at nemlig Fædre og Huuslærere, som forberede Børn til Optagelse i en Skole, kunne betimelig selv skaffe sig nærmere Kundskab om den Fremgangsmaade, som i Skolen følges i de enkelte Grene af Underviisningen, og derefter indrette deres egen Forberedelse. Endelig vilde Affkaffelsen af Examina betage Skolens Lærere den glædeligste og meest løn-

nende af de Erfaringer, som deres Embedsstilling giver dem Anledning til at gjøre, nemlig den hos de Fleste, efter et halvt Aars Stræben, ikke umærkelige Fremgang, som jeg dog gjerne indrømmer at spores lettere i de skriftlige Besvarelser og Udarbejdelser, end i de mundtlige, hvor der hos Fleerheden af Disciplene vist nok forudsættes et længere Mellemrum, naar Fremgangen skal være ei blot extensiv, men intensiv kjendelig. Tillades det mig at beraabe mig paa egen Erfaring, saa tilstaaer jeg, at den halv-aarige Prøve med samtlige Disciple har noget særdeles glædeligt for mig, da de opmuntrende Exempler paa Fremgang dog sædvanligt maae i Antal langt overgaae de modsatte paa Stillestaanen eller paa Tilbagegang. Skolemanden har i sin Stilling just ikke megen Opmuntring; han maa ei sjeldent under sin daglige Virksomhed gjøre nedslaaende Erfaringer, og bemærke, at Letsind, Naahed og Gjenstridighed yttre sig der, hvor han havde troet disse det Godes Fiender forlængst betvungne: det er derfor ei at undre over, om han undertiden fristes til at tvivle, om han virkelig stifter Nytte, og lettelig kan dette Mismod gaae for vidt, og aldeles slappe hans Kraft og Anstrængelse. Under en saadan Stemning ere da de Beviser paa virkelig Fremgang, som de fleste Disciple give ved en Examen, naar denne anstilles i rigtigt Diemeed og paa tilbørlig Maade, den natur-

ligste og virksomste Opmuntring for Læreren, thi nu seer han dog, at om han end langt fra ikke har udrettet, hvad han gjerne ønskede, og have end Mange forsætlig og uforsætlig lagt ham Hindringer i Veien, saa har hans Arbeide dog heller ikke været forgjeves. I det han bemærker, at de fleste Disciple have ikke blot forsøgt deres Kundskabsmasse ved at fylde Hukommelsen, men ogsaa mere modnet og skærpet deres Dømmekraft, og lært at ordne deres Forestillinger, samt mundtlig og skriftlig at fremsætte dem med større Klarhed og Rigtighed end forhen; at der altsaa stedse gaaer mere Lys op i deres Forstand, og de blive mere og mere Herre over Sproget: saa kan han dog ikke andet end finde Beroligelse og Opmuntring i den Tanke, at han dog har nogen Deel, om den end er ubetydelig, i den hos disse Ynglinge mere og mere udviklede Humanitet. Og sandelig! denne Opmuntring, denne Overbeviisning ikke at have arbeidet ganske forgjeves, trænger ingen Arbeider mere til end Præsten og Skolemanden, og den sidste kan neppe paa anden Maade kraftigere styrke hos sig denne Overbeviisning end ved Examen. De fleste af disse Fordele vilde bortfalde, dersom man efter Forfatterens Forslag, blot prøvede dem, som ansaaes modne til Dyfløttelse til en høiere Klasse, thi da vilde jo stedse kun de ældre Disciple i enhver Klasse blive examinerede, og de yngre, som

just fordi de endnu ikke kunne adspirere Forflottelse, lettere henfalde til Dorfsked, og troe at de endnu ikke behøve at anstrænge sig, maatte savne den, just for dem nødvendige Control, som den offentlige Examen giver Leilighed til. I øvrigt behøver jeg vel neppe endnu at bemærke, at dersom Skole: examina skulle have de gode Virkninger, som jeg troer, at de kunne have, da maa Tiden til hver Classes Examination ei saaledes bestemmes, at hver enkelt Klasse prøves i alle Fag umiddelbar efter hinanden, og siden ferierer, men at hver Klasse eller Afdeling af en Klasse har, om muligt, en halv Dag fri til Forberedelse for hver Examination.

Forf. yttreer Tvivl (Side 68 og 69), om det er raadeligt at flutte Disciplene op og ned i Classen efter deres større eller mindre Flid og Fremgang, da han frygter, at man derved opægger Børnenes Forsængelighed og Uresyge, og saaledes let kunde fordærve deres Tænkemaade mere, end den ved Omflotningen befordrede videnskabelige Fremgang var værd. Han foreslaaer derfor at lade hver Discipel beholde sin Plads i Classen efter sin Alder deri, men dog beholde de daglige Characterer, som et Testimonium til Efterretning for Børnene selv, og for deres Venner og Foresatte. Herimod vil jeg blot erindre, at Opflotningen, som Resultat af de daglige Flids: characterer, jo heller ikke er andet end et Testimonium

nium til Efterretning; men et Testimonium, som fordi det daglig er for Disciplens Døie, maa virke saa meget mere paa ham og opmuntre ham til enten at forsvare sin Plads, eller stræbe efter en høiere. Uden Tvivl har Prof. Hjort dog Ret, naar han i sit Program, Side 6 siger: "Menneskets Natur kan umulig ganske undvære udvortes Tegn, men trænger til dem fra første Barndom af indtil det sidste Aandedræt." Af udvortes Tegn kan vel neppe noget tænkes mere uskadeligt, end Pladsen i Classen, som uden al Tilfsøielse af overdreven Roes ligesom frem anvises Discipulen, aldeles overeensstemmende med de daglige Characterer, som hans mere eller mindre heldige Naturgaver, hans mere eller mindre anstrængte og stadige Flid har forskaffet ham. At de bedre Hoveder skulde derved ligesom berettiges til Overmod og Indbildskhed kan jeg ikke troe, med mindre det enten blev muligt for dem uden Anstrængelse og Flid at faae de høiere Pladser, eller og Dyfløttelsen skeete med et Slags Høitidelighed, eller med en saadan Roes, som kunde opvække den Tanke hos Discipulen, at han havde gjort noget ganske Overordentligt, naar han dog kun havde gjort sin Skyldighed, men denne Tanke vil vel ingen fornuftig Lærer give sine Disciple Anledning til at fatte, og heller ikke vil det lettelig kunne skee, at det gode Hoved uden at anvende Flid kan faae en af de første

Pladser. Overhoved er der jo i enhver saadan Udsættelse meget Relativt, og at have første Plads i en lidet talrig Klasse af maadelig begavede Disciple vil derfor hverken i Læreres eller Disciples Dine have den Betydning, som at have fjerde eller femte Plads mellem fortrinlig begavede og sluttige Disciple. Efter min Erfaring vil det allermindst være at befrygte, hvad Forf. yttre Side 69, at Omfløtningen skulde virke ødelæggende paa de mindre Lærenemne, og enten føre dem til sørgelig Forbittrelse eller fuldkommen Nederdrægtighed. Denne slæmme Virkning kan Omfløtningen selv ikke have, med mindre man vilde antage, hvad man jo ikke bør, at Lærerne behandlede slige, mindre lærenemme Disciple paa en aldeles forkeert Maade, og da var jo Forværrelsen af deres Tænkemaade Følge ikke af Omfløtningen, men af Mangelen paa faderligt Sindelag hos Lærerne, som vel ogsaa uden al Omfløtning vilde yttre fordærvelig Virkning. De mindre begavede Disciple, som beholde de laveste Pladser i Klassen, maae jo antages enten ikke at anvende tilbørlig Flid, eller at anvende den, og dog ikke at kunne arbejde sig videre frem: i første Tilfælde er den lave Plads, som de beholde, den naturlige Følge af deres Døvenskab, og i sidste er den et umiskjendeligt Bunt for deres Forældre og Venner, at de ei bør lade dem fortsætte deres Studeringer, thi den, som uagtet

han anvender utrættelig Flid ei kan hæve sig over de sidste Pladser, han har sikkert intet naturligt Kald til at betræde den videnskabelige Bane. Endog den mindre heldigen udrustede, kun ikke aldeles indskrænkede Disciple vil ved Lyst, Opmærksomhed og stadig Flid kunne hæve sig, om ikke til de første, saa dog til de mellemste Pladser i sin Klasse, og hans egen Bevidsthed om den anvendte Flid, i Forening med hans Læreres Tilfredshed med ham, vil holde ham fri for Had og Misundelse mod de bedre Hoveder, som have lettere ved at komme frem, men af hvilke han dog seer adskillige under sig, fordi de ikke bruge deres fortrinligere Evner, som de burde. Kun da, naar Forældrene for Drengen blev indsat i Skolen, have fyldt ham med Indbildninger ved ideligen at rose hans hurtige Memme, vil en saadan Discipel i Førstningen maaskee føle sig krænkede ved Sammenligningen med sine Meddisciple, men Omflotningen selv er jo ogsaa heri uskyldig, i det den blot, uden videre tilspøiet Ydmygelse, anviser ham den rette ham tilkommende Plads.

Prof. Lütken anseer det for bedre at have færre Characterer, og helst saa faa, som muligt, nemlig kun to: godt for at tilkjendegive, at Læreren har været fornøiet med Disciplens Svar, og slet for at vise Misfornoielse dermed. Denne Indskrænkning af de daglige Characterer til to vilde neppe være at til-

raade, thi de fleste Lærere vilde formodentlig af naturlig Belvillie mod Disciplene fristes til ikke at bruge Characteren Slet, uden som ligegjeldende med de to, nu brugelige ringeste Characterer Maadeligt og Slet, og Characteren Godt vilde faae et alt for vidtløftig Omfang til at betegne saavel et feilsfrit eller næsten feilsfrit Svar, som nu hædres med Udmærket godt, og Meget godt, og et saadant, som uden at være aldeles urigtigt, dog røber Mangel paa Eftertanke, Grundighed og Orden, og som efter Omstændighederne nu bemærkes med Godt eller Temmelig godt. Characteren Godt vilde altsaa blive saa hyppigen givet, at den just for sin Almindelighed vilde tabe al Betydning og Værd, og altsaa ingen Virkning gjøre.

De ældre Tidens Maade at uddele til de meest udmærkede Disciple Præmiebøger (til hvis Forsvar Prof. Hjort i sit Program Side 5 har talt nogle sande Ord) fortjente uden Tvivl at indføres paa ny. At man har affkaffet denne Skik, har vel havt sin Grund deri, at man lod sig skrække af Navnet Præmie, og fandt det da urigtigt, som det uden Modsigelse jo ogsaa er, at Disciplen blev belønnet for sin Pligt, for Det, som er hans eget Vel, og som har Lønnen i sig selv, men den samme Ting kan skee paa saadan Maade, at end ikke den største moralske Rigorist kan have mindste Betænkelighed derved, og

den dog kan glæde mangen vakker Discipel, og stifte megen Nytte. Man tilfidesætte blot al Tanke og Tale om Belønning, og give Bogen uden al Bram og Høitidelighed, som en kjær Erindring om en hæderlig overstaaet Examen, eller, om man hellere vil kalde det saaledes, om et nyttigen anvendt Skoleaar, som Opmuntring til at blive ved i sin Flid, ei for næste Aar at faae en lignende Gave, men for at beholde sine Læreres og alle retskafne Menneskers Kjærlighed og Agtelse. En saadan Opmuntring kan dog vel ikke siges at være øst af ureen og uædel Kilde. Unegtelig bør, som Hjort allerede har bemærket, Bøgerne vælges saaledes, at de ere passende for Discipelen, og at deres Læsning strax kan fornøie ham, og helst tage man derfor dem, som henhøre til den Videnskab, til det Sprog, som man mærker han har særdeles Interesse for. Saadanne Gaver kunne ogsaa bibringe den lærvillige Discipel nogen Literairkundskab, vække eller vedligeholde den hos den unge Videnskabsdyrker saa naturlige og gavnlige Lyst til at samle Bøger, og saaledes nære mellem Ungdommen en mere videnskabelig Aand. Glæden, som en saadan Gave opvækker, er vist nok aldeles uskyldig og ligeledes den Emulation, som den muligen kunde foranledige hos Meddisciple.

I adskillige Punkter har jeg nu vedgaaet, at min Erfaring ingenslunde stemmer overeens med

Prof. Lütkenß; ogsaa i Hovedsagen har jeg bekendt mig til det Partie, som han bekæmper, thi jeg har erklæret mig for Tilhænger af det humanistiske System, ikke i dets ældre Form, men saadant, som det nu, efter Kampen med Philanthropinismen har modificeret sig og er herskende i Tydsklands og i vort Fædrelands lærde Skoler. Det er altsaa min Overbeviisning, at Valget af de Sprog og Videnskaber, i hvilke Ungdommen i disse Skoler undervises, er i det Hele hensigtsmæssigt, og at man ikke kan vente en saadan Forandring i Tingenes Stilling i Verden, som vilde gjøre det tilraadeligt at ned sætte de classiske Sprog fra den Rang, de endnu have i Ungdommens høiere Dannelse, men derfor er jeg ingenlunde blind for de Feil og Mangler, som endnu vedhænge det lærde Skolevæsen hos os. Det er Menneskeværk, og maa bære Menneskehedens almindelige Præg af Indskrænkethed og Ufuldkommenhed. Da Underviisning i disse Skoler har udgjort mit Livs kjæreste og vigtigste Syssel, har jeg naturligviis ofte overveiet, hvad der endnu, efter det Meget, som vor, al Landsoplysning elskende og befordrende Regjering har gjort for det lærde Skolevæsen, synes at staae tilbage at ønske, og at jeg benytter denne Anledning til at meddele Andre, hvad der ligger mig selv paa Hjertet, vil vel ikke misbilliges af Noget, som selv interesserer sig for dette,

for Menneskeheden og for Staten saa vigtige Anliggende. Jeg er overbevist om, at de fleste og betydeligste af de Brøstfældigheder og Savn, som Videnskabelighedens Venner kunne finde i vort nuværende Universitets- og Skolevæsen ingenlunde ere ubekjendte for de høistbetroede og almeenagtede Mænd, som have det nærmeste Tilsyn med og Bestyrelsen af samme, men at de føle dem, og intet hellere ønske end at kunne afhjælpe dem. Dog kan jeg ikke ansee det for overflødigt at berøre enkelte af dem, thi maae vi end indrømme, at nogle af de Forandringer, som Skolevæsenets Venner til dets Bedste kunne ønske iværksatte, finde for Dieblicket uoverstigelige Hindringer, i de større Beføstninger, som de vilde medføre, og at andre ikke lade sig udføre uden nogen Vanskelighed, fordi de maatte foranledige Forandringer ogsaa i Universitetets Indretninger, saa er dog ligebist, at de i Skolerne maa føles, som Mangler og Savn, og at Villighed fordrer, at der ogsaa tages Hensyn til dem, naar man vil bedømme, hvad de lærde Skoler præstere. Man kunde ellers letteliggen søge Kilden til de mindre glædelige Resultater af disses Virksomhed andetsteds, end hvor den egentlig er at finde. At det er gaaet Prof. Lütken saaledes, er aabenlyst af mange Steder i hans Afhandling, men især af Det, han Side 42 anfører om forulykkede Subjecter. Overhoved forekommer

det mig, at intet maa være det lærde Skolevæsen's høie Bestyrere, saavel som Enhver af dets Venner mere ubehageligt, end den fuldkomne Tausshed om Skolevæsenets Anliggender, som vidner om Eiegenlydighed for samme, og intet mere velkomment, end at der bliver skreven og talt meget derom. Lad der da end fremkomme mange umodne Forslag, lad der yttres mange Paradoxyer: disse vilde intet skade, men kun foranledige en nøiere Drøftelse, og noget enkelt Godt og Nyttigt vil dog vel ogsaa blive bragt i Forslag, og efterhaanden, saavidt muligt, sættes i Værk. Saaledes, og kun saaledes forekommes den tilsyneladende Stillestaaen, som i Grunden dog er Tilbagegang, og som man aldrig har mere Anrsag at vogte sig for, end kort efter at en længe ønsket og gjennemgribende Reform er iværksat, og en saadan var unegtelig den, som ved den allernaadigste Forordning af 7 Nov. 1809 grundede vort nuværende Skolevæsen's Indretning.

Ogsaa i det, som jeg her vil anføre, kan jeg for det meste følge de Bink, som gives i det forviste Program for 1830, og maa her være fuldkommen enig med dets, for sin varme Interesse for det høiere Skolevæsen, af mig saa høit agtede Forfatter. Med Sandhed og Kraft fremsætter han Side 70, det Ønske: "at det maatte være Regjeringen muligt, at sætte samtlige Lærere paa saadanne Vilkaar, at de

"ogſaa i udbortes Henſeende kunde være tilfreds der-
 "med, og med Glæde og frivilligen gjøre
 "Ungdommens Underviisning til deres hele Livs Ber-
 "ſtemmelse. I en interimiftiſt Stilling handler
 "ingen med den Energie, ſom i den, hvor han har
 "ſin faſte Plads." Den ſidſte ſtore Sandhed peger
 hen til en af vort lærde Skolevæſens ſvageſte Sider.
 Det kan umulig være diſſe Skolers Fordeel, at de
 ved dem anſatte Adjuncter ſædvanlig kun blive nogle
 faa Aar i deres Stilling. De fleſte, ſom attraae
 diſſe Læreembeder ere theologiftiſke Candidater, ſom
 ønske paa denne Maade at tilbringe de Aar, ſom
 maae hengaae, inden de kunne ſøge Præſtekald, og
 da de alſaa anſee deres Anſættelſe ved en Skole,
 ſom aldeles interimiftiſt, ligger det i Sagens Natur,
 at de ei kunne faae den Interesſe for Skolen i det
 Hele, og for hver dens Discipel, ſom den Lærer,
 der har beſluttet at henleve ſin hele Levetid ved en
 Skole, og at opoffre den alle ſine Evner og al ſin
 Tid. Det Lykkeligſte, der nu kan indtræffe for en
 Skole, er at faae til Adjunct en theologiftiſt Candidat
 med bedſte Character (hos hvem man alſaa forud-
 ſætter de fornødne Indſigter) og ſom har Pligtfølelſe
 nok til at varetage ſine midlertidig paatagne Forplig-
 telſer med Troſkab, men ſtedſe bliver der dog en ſtor
 Forſkjel paa den Skolemand, ſom er, det han er
 med Liv og Ejel, og kan give ſig det Vidneſbyrd,

at om han end vandt de første Rigdomme, vilde han ikke foretrække nogen anden Stilling for sin, og Den, som ei forsømmer nogen Time og stræber at iagttage hver sin Pligt, men dog, om det stod til ham, hellere var Præst, og med Glæde seer hver Dag henrinde, fordi den fører ham nærmere til Maalet. Den unge Lærer kan heller ikke strax være den Dytige: det er først Øvelse og Erfaring, som efterhaanden modner den samvittighedsfulde, og oversit Kalds Pligter tænkende Lærer, og hvor beklageligt er det da, at Skolerne skulle ved Adjuncternes tidlige Befordring berøves disse yngre Lærere just da, naar de blive meest brugbare. Vel er det neppe tænkeligt, at de yngre Lærere ved Skolerne skulle kunne lønnes saaledes, at de besluttede ganske at opoffre sig til Underviisningsfaget, og det var ikke engang ønskeligt, at Fleerheden af en Skoles Lærere bestod af ældre Mænd, som vilde blive Tilfældet, naar samtlige Adjuncter bleve bestandig ved Skolefaget, men en Middelvei kunde tænkes, nemlig den, at Adjuncternes Stilling blev saadan, at de i det mindste i sex eller otte Aar opoffrede sig til den Skoles Tjeneste, ved hvilken de bleve ansatte. En Omstiftelse af en Skoles yngre Lærere er da, naar den kun ei gaaer saa vidt, at de kun i to eller tre Aar blive i Embedet, ei blot uundgaaelig, men ogsaa fordeelagtig, for at forekomme en vis Stagnation,

som man her ved den daglig fortsatte, og tilsyneladende eensformige Virksomhed saa let henfalder til, men paa den anden Side er det vist nok i Skolen, som i Staten og i Kirken gavnligt for det Hele, at Stabilitætsprincippet ikke opgives, men at den eengang rigtig befundne Fremgangsmaade ved Underviisningen og ved Disciplinens Haandhævelse vedligeholdes gjennem alle Classer, saavidt det bestaaer med hver Læres Individualitet. For at opnaae dette var det ønskeligt, at der ved hver Skole fandtes foruden Rector, to Lærere, altsaa Overlærer og een Adjunct, som havde saa klækkelig Løn, at de ei attraaede Forfløttelse uden for Skolefaget. Til disse tre, egentlig fast ansatte Lærere kunde da Underviisningen betroes i de Fag, som nu i de lærde Skoler ansees for de vigtigere, de classiske Sprog, Religion, Historie og Mathematik, og som derfor ikke uden Skade alt for ofte skifte Lærere. De andre Adjuncter bleve da deels hines Medhjælpere ved Underviisningen i Hovedfagene, og deels Lærere i de andre underordnede Fag.

Naar det altsaa maa erkjendes, som afgjort Sandhed, at de lærde Skoler ikke ville kunne undvære Bistand af saadanne unge Videnskabsmænd, som i hvor fortrinlige Rundskaber de end kunne have erhvervet sig i deres egentlige Fag, dog neppe der ved alene kunne ansees for at være duelige Ung-

domslærere, saa vilde det være af meget gavnlige Følger for Skolerne, om saadanne unge Studerende fandt Leilighed til, under deres Ophold ved Universitetet, at høre Forelæsninger over Pædagogik og Methodik, og saaledes kunde forberede sig til at blive Skolemænd. Et Udtog af Niemeyers berømte Bærk: "Grundsætninger for Opdragelse og Underviisning kunde lægges til Grund ved disse Forelæsninger, og det maatte da fordres baade af dem, som underkaste sig den store philologiske Examen, og af dem, der attraae en Adjunctpost, at de ved at høre et Cursus, over denne, eller en lignende Bog havde gjort sig bekiendt med de vigtigste theoretiske Regler for den Kunst, de agte at udøve, enten deres hele Levetid, eller dog i nogle Aar. Leilighed til praktisk at øve Underviisningskonsten vil det i Hovedstaden ei mangle paa, men just det, at Mængden af Lærere ere blotte Practici, er en af Skyggesiderne ved det hele Underviisningsvæsen. Ogsaa den Nytte vilde disse Forelæsninger have, at de unge Studerende, som agte at blive Huuslærere, kunde skaffe sig noget Begreb om Vigtigheden af denne Bestemmelse, og ledes til at tænke over, hvad de have at gjøre for nogenlunde at opfylde den. Det var da ogsaa sandsynligt, at Forældre i Valget af Dem, til hvilke de betroet det vigtige Hverv at være deres Medhjelpere i Opdragelsen, vilde foretrække dem, der

ved en Prøve beviste, at de med Nytte havde hørt disse Forelæsninger. Naar jeg her erklærer det for min Overbeviisning, at Bekjendtskab med Pædagogikens og Methodikens Hovedsandheder er nødvendig for hver Ungdomslærer, saa veed jeg tilfulde, at dette strider mod den nu almindelig antagne Mening. Man overdrev en Tidlang sine Forestillinger om, hvad der kunde udrettes ved en rigtig Methode, og oversaae ganske, at det Meste dog beroer paa, hvorledes Methoden anvendes, altsaa paa Læreren's Personlighed; man ventede sig derfor de forunderligste Virkninger af Brugen af et nyt Lettelsesmiddel, af en Fremgangsmaade, som undertiden blot anbefalede sig derved, at den var det Modsatte af den, man hidtil havde fulgt, og da disse nye, ikke fielden med megen Pral anmeldte Metoder ofte ikke lykkedes, og enkelte af dem endog satte deres Opfindere og Udbredere i et latterligt Lys, saa blev det Følgen, at man tilsidst slet ikke gad hørt tale om Metoder, og var nær ved at negte Nytten af enhver Theorie for den Kunst at opdrage og undervise. Practisk i det mindste synes man at hylde den Maxime, at Enhver, som forstaaer en Konst eller Videnskab, ogsaa kan lære Andre den, og med mange mekaniske Konster og Færdigheder er dette jo ogsaa Tilfældet, eller synes at være det, men man burde dog ikke deraf slutte, at det Samme finder Sted ved den

høieste og ædleste af alle Konster, den at danne et ædelt og fornuftigt Menneske. En saadan Overgang fra den ene Yderlighed til den modsatte, fra at forgude en Gjenstand til at foragte den, er nu vel ingenlunde ualmindelig, og kan let forklares hos den store Hob af ikke tænkende Mennesker, men det har altid forekommet mig at være høist forunderligt, hvorledes Mænd, som man ellers ei kan negte Navn af oplyste, lærde og tænkende, dog kunne dele disse, den store Hobs Fordomme og ringeagte saa vigtige Kundskaber. Kun deraf kan man forklare sig denne Synderlighed, at tænkende Mænd just ikke tænke over alle Gjenstande, men kun over saadanne, som i en eller anden Henseende interessere dem, og de øvrige lade de enten staae ved sit Værd, eller affærdige dem med en *locus communis*, og da sædvanlig hellere hylde, end trodse den herskende Mening. En forunderlig Modsigelse er det dog, naar man tilstaaer, at enhver anden Kunst har sine Regler, men mener dog, at den Kunst rigtigt at behandle BARNET, og lede det til sin store Bestemmelse, ingen behøver; naar man finder, at den ringeste Kunstner og Haandværker ei kan udføre sit Arbeide med Held, med mindre han kjender saavel det Stofs Natur, som han bearbejder, som ogsaa Reglerne for dets Bearbejdelse, men troer dog, at Opdrageren og Læreren kunne tilfredsstille de store Fordringer, som man

fædvanligt og med Føie gjør til dem, uden at have mere end et løseligt Bekjendtskab til den menneskelige, især den barnlige Sjæls Evner, og uden at vide, hvorledes disse rigtigst, og i det meest passende Forhold til hinanden bør stærkes og udvikles. En Modsigelse synes ogsaa at ligge deri, at man har Seminarier for Almueskolelærere, hvor disse ikke alene skulle forsynes med de fornødne Kundskaber, men ogsaa lære Methoden i Underviisningen, og dog anseer al Studium af Methodik for overflødigt for Lærerne i de høiere Skoler. Her vil man maaskee svare mig, at just dette viser, at man ikke forkaster Nyttens af Methodik, men mener, at dette Studium maa overlades til den unge Videnskabsmand selv, at enhver Student eller Candidat, som det er om at gjøre at blive duelig Lærer, selv kan studere sin Niemyer og andre gode Forfattere i dette Fag, men Svaret paa denne Indvending ligger meget nær, at der nemlig er et stort Spring fra at kunne gjøre en Ting til virkelig at gjøre den, og at Erfaring viser, at ikke ret mange tage sig Tid, eller have Lyst til paa denne Maade at duelliggjøre sig. Forunderligt er det da ogsaa, at man ikke ligeledes overlader det til den unge Studerende selv at skaffe sig Kundskab i mange andre, langt mindre vigtige Fag, men nøie examinerer ham ved Embedsexamen, om han ogsaa har den Indsigt i dem, som man anseer for nødven-

dig. Saalænge en saadan Leilighed til at danne sig til Lærer ei gives ved Universitetet, kan man ei vente andet, end at den Candidat, som ansættes som Adjunct ved en Skole, vil i de allerfleste Tilfælde undervise saaledes, som han selv i Skolen er bleven underviist. Mindes han sine fordums Lærere med Kjærlighed, da vil han saa meget mere efterligne deres Fremgangsmaade, men det maa dog indrømmes, at der paa denne Maade overlades til det blotte Tilfælde langt mere, end der i en saa vigtig Sag burde.

Ved Alt, hvad der tales, skrives og foranstattes til Skolevæsenets Forbedring, bør det ikke glemmes, at der vel kan virkes en Deel til denne Hensigt ved en rigtig Organisation, men at det Meste dog beroer paa den Lyst, den Aand og den Iver, hvormed Lærere og Disciple arbeide med hinanden til fælleds Maal. Skolen er jo dog ikke den Bygning, som bærer dette Navn, men de Mennesker, som færdes og syssle i samme, og det er disses Villie, som skal boies og ledes. At Arbeidet paa Skolen skal foretages, og i hvilke Timer det skal foretages, det kan ved Love bestemmes, men hvorledes det skal gøres, hvorledes Underviisningen skal meddeles af Læreren, og hvorledes den af hver enkelt Discipel skal modtages og benyttes, det kunne hverken Statens eller Skolens Love foreskrive, thi det er Aandens

Bærk, og som saadant frit. Hvad der med Villighed kan fordres af det Offentlige, indskrænker sig derved for til, at Alt det, som kan formodes at svække Flid og Lyst, saavidt muligt, bortffjernes. Hvad de Lærere angaaer, som opoffre sig for bestandigt til Skolens Tjeneste, da er allerede det Valg, de have gjort, et temmelig ubedrageligt Tegn paa, at de bestemmes af en naturlig Lyst. Det er sikkerligt en af de for Skolevæsenet heldigste Omstændigheder, at ikke lettelig nogen Anden, end den, som har et naturligt Kald dertil, gjør Underviisningen til sin Beskjæftigelse for Livstid. Embederne i dette Fag ere ei saa indbringende, at Hensyn til Fordeel skulde lokke Noget til at blive Skolemand, og dennes Stilling kræver Opoffrelser, og medfører Banskæligheder, som ene Lysten til Arbeidet og egne Naturanlæg gjøre lette, men som (ifald man tør beraabe sig paa de Domme, som i det daglige Liv saa ofte fældes om det Byrdefulde i Skolelivet) forekomme Andre i hoi Grad affkrækkende. Men lad end Skolemandens Lyst og Iver i sit Kald være nok saa stor, saa kan og maa den svækkes ved tiltagende Næringsforger. Disse, vil man indvende, føles som et trykkende Onde i de fleste Stænder, men saa unegteligt dette er, maa man dog ogsaa erkjende, at der neppe gives nogen anden Embedsstilling, i hvilken Følgerne af denne daglige Kummer vise sig sørgeligere for det

Almindelige. Sandt er det, at hver Danskh maa i sit Hjerter fryde sig over, og være stolt af, at Danmarks Regjering mere end nogen anden har følt Vigtigheden af Folkets Oplysning og moralske Forædling i de lavere, som i de høiere Stænder, og at der derfor, især under vor nuværende faderligsindede og derfor saa inderlig elskede Konge er uafbrudt arbeidet som for Skolevæsenets Forbedring, saa ogsaa for at sætte Lærerne i en blidere udvortes Stilling, end før, men i det enhver Humanitetens Ven med Ærefrygt og Erkjendtlighed paaskjønner Dette, og ogsaa af denne Grund, som af saa mange andre, ei vilde bytte Vilkaar med hvilken som helst anden Nation, kunne vi dog ikke negte, hvad en sørgelig og almindelig Erfaring alt for tydeligen lærer, at hvad der i denne Henseende er foranstaltet, ikke ganske staaer i det ønskelige Forhold til de uheldige Lidsomstændigheder. Prof. Lütken's ovenansførte Ønske, at det maatte komme dertil, at Lærerne med Glæde og frivilligt kunde gjøre Underviisning til deres hele Livs Bestemmelse, maa finde Gjenlyd i hvert Hjerter, som staaer varmt for alt det Store og Gode, som det er Skolernes Bestemmelse at fremvirke. Trange Kaar bæres lettere af den unge Mand og i underordnet Stilling, fordi han har det Haab ved Embedsforandring at forbedre sine Vilkaar, og skuffer dette Haab end undertiden, saa at

den til Præst befordrede Adjunct kommer i flertere Omstændigheder, end de hvori han hidtil befandt sig, saa har det dog bidraget til at bære den nuværende Tids Byrder, men for den ældre Lærer formærkes Udsigterne stedse mere, naar hans Lyst binder ham til sin nærværende Stilling, og hans Pligter, som Familiefader, nødsage ham til at indtræde i en anden. Saare naturlig opstaaer derfor det Ønske, at det blev muligt at træffe en saadan Foranstaltning, hvorved enhver Skolemand ved sin Ansættelse havde Visshed om at see sine Indtægter forøgede efter visse Aars Tjeneste, saa at Lønnen steg for Enhver i et bestemt Forhold til hans Tjenesteaar, forudsat at der paa hans Embedsførelse intet var at klage. En anden Regel var den, at Lønnen forbedredes efter Skolens Frequenti, thi unegtelig bliver Arbejdet for Lærerne langt mere anstrængende ved en større end ved en mindre Skole, men jeg indseer, at det fra andre Sider betragtet, vilde have sine store Betænkeligheder at lade Discipelantallet have Indflydelse paa Lønningerne.

At vække og nære Flid og Lyst hos Discipleene maa næsten ganske være Lærernes Sag, maa være det, som deres hele Stræben bør gaae ud paa, og det er derfor ikke her Stedet at tale derom, men jeg vil kun tillade mig endnu kortelig at berøre den Indflydelse paa Fliden i Skolerne, som Examen

Artium. unegtelig har. Om man end nok saa meget søger at overbevise Yngre og Ældre, Disciple og Forældre om, at der ved Underviisningen i Skolerne havees en høiere Hensigt end blot at forberedes til Examen Artium, og at der bør læres for Livet og for Evigheden, ei for Academiet og Skolen, saa vil det dog ingensinde kunne forekommes, at jo de Flestes Stræben indskrænker sig til at naae det lavere og nærmere Maal, at bestaae i den Prøve, hvorved man skal godtgjøre sin Duelighed til at benytte den academiske Underviisning, og det kan derfor ikke være andet, end at den Maade, hvorpaa der ved Examen Artium gaaes frem, den større eller mindre Strengthed, med hvilken Prøven anstilles i de enkelte Fag, og de Characterer, som gives, maae virke betydeligen paa Disciplenes hele Stræben og Glid, især i de sildigere Aar af deres Skolegang, da de ere nærmere ved Maalet. Med Hensyn hertil vilde det nu vist nok have meget gode Følger, om der ved den academiske Examen gaves ei, som nu, tre, men derimod fire Hovedcharacterer. Af de nu brugelige Characterer ansees af den store Mængde de to, *Laudabilis* og *Hand illaudabilis* for hæderlige, kun noget forskjellige i Grad, og *non contemnendus* allene ansees for vanærende. Ogsaa her gjelder det: *verba valent, ut numi*. Det er den Forestilling, som Mængden af Mennesker gjør sig om Characterer

rens Betydning, som giver den sin relative Værd. Vel muligt, at Lærkemaaden i denne Henseende er noget anderledes i Hovedstaden, at Forældrene der i Almindelighed ei ere tilfreds med, at deres Sønner faae ringere Character, end Laudabilis, men en Erfaringssandhed er det, at man i Provindserne er mere noisom, at mange Forældre og følgelig ogsaa mange Disciple ei strække deres Ønsker videre end til et haud illaudabilis, og at det derfor ofte er dem mere magtpaaliggende at vinde et Nar, som det kaldes, ved at dimitteres tidligere, end at naae større Modenhed og større Sandsynlighed for at faae bedste Character ved at blive et Nar længere i Skolen. Ikke sjældent vil man høre den Bemærkning, at Sagen er af mindre Bigtighed, da jo Characterne ved første og anden Examen ei have videre Indflydelse paa Befordring, saaledes som Tilfældet er ved Embedsexamen. Nu kan man vel forestille disse Noisomme, at det er i Skolen den sikke Grundvold skal lægges, og at Udfaldet af Embedsexamen for en stor Deel beroer paa Glid og Fremgang i Skolen; at et svagt Fundament ei vil kunne bære den solide Bygning, som de dog siden ønske skal opføres paa samme: alle disse Grunde kunne de vel ikke modsig, men sjældent lade de dem faae Indflydelse paa deres egen Beslutning, men mene, at hvad der er forsomt i Skolen, det kommer nok siden ved

Studentens Selvfliid. Det staaer vel i Rectors Magt at negte Dimission, men har Disciplen først faaet den Tanke, at han kunde blive Student, og han saavel som hans Forældre ere nøiede med et haud illaudabilis, da er det, som oftest, forbi med Lysten til Skolearbeidet, uden Lyst udrettes intet, og det sidste Aar er saaledes for en Deel spildt. Saa ganske uret dommer Publicum dog heller ikke, naar det finder Haud illaud. at være en god Character, da der jo findes dem, som faae denne Hovedcharacter med saa mange Laudabilis i de enkelte Rubriker, at de vist nok maae ansees for at være med Hæder optagne som academiske Borgere, medens der gives andre Haudillaudabilister, som grændse nær til dem, der erklæres non contemnendi, og dog ved at faae en anden Hovedcharacter havees alt for meget over dem. Ingen falder paa at spørge den unge Student, om han fik et godt, eller slet Haudill. og af Examenslisterne at underrette sig derom, den Umage gjør Mængden sig ikke, men kun de, som staae i nærmere Forbindelse med Universitet og Skole. Den slette Haudillaudabilist passerer altsaa hos de Fleste for hæderlig Student. Ligesaa ubilligt vilde det være, om man ansaae Haudill. for en slet Character, da saa mange virkelig agtværdige, flittrige og haabefulde Ynglinge kunne ved en eller anden af de mange Tilfældigheder, som have Indflydelse paa

Examen, nedstødes fra bedste Character. Man gjør sig altsaa skyldig i Ubillighed, enten man anseer Haudill. for en god eller slet Character. Naar der derimod blev givet fire Hovedcharacterer, da vilde den retfærdige Affondring kunne skee mellem den store Klasse af Studerende, som nu alle erklæres haud illaudabiles, og de to lavere Characterer vilde medføre Vanære, som de to høiere Hæder. Den Synderlighed vilde da ikke finde Sted, at af 150 eller flere Candidater, som fremstille sig til Examen Artium, erkjendes kun fire eller fem for non contemnendi, og den hele øvrige Mængde gjelder for gode Studenter, hvilket de dog efter Sagens Natur ei kunne formodes at være.

Af flere Grunde, men som det her vilde blive for vidtloftigt at anføre, vilde det ogsaa med Hensyn til den Indflydelse det vilde have paa Skolerne, være at ønske, at Examen Artium, anstilledes to Gange om Aaret, Foraar og Efteraar, men saaledes, at omtrent et lige stort Antal examineredes hver Gang. Derfor maatte da Skolerne inddeles efter det Antal af Disciple, som de sædvanlig pleie at dimittere, saaledes at nogle Skoler dimittere allene om Foraaret, og andre alene om Efteraaret, og hver Gang maatte da medtages omtrent et lige stort Antal af Privatister.

Fra Bordingborg Skole dimitteres i Aar til Universitetet fem Disciple:

1. Hans Nedor Lauritz Jessen, Søn af Cand. Theol. Jessen i Bordingborg.
2. Wilhelm Johan Jacob Boethe, Søn af Forvalter Boethe paa Juellinge i Sjælland.
3. Lars Gotfred Ovesen, Søn af Forpagter Ovesen paa Høistrup.
4. Johan Henrik Meincke, Søn af Justitsraad Meincke i Stege.
5. Jens Christopher August Gise, Søn af Forligelsescommisair Gise i Bordingborg.

Disse examineres Torsdag den 22de Sept.

Formiddag i Latin, Religion og Fransk.

Eftermiddag i Græsk og Tydsk.

Fredag den 23de Sept.

Formiddag i Historie, Geographie og Hebraisk.

Eftermiddag i Geometrie og Arithmetik.

De skriftlige Prøver udarbeides af Dimittenderne i Forbindelse med den fjerde Classes Disciple de nærmeste Dage før Examen.

Examen fortsættes med de øvrige Disciple i følgende Orden:

1ste Bøvelse.

2del Bøvelse.

3die Bøvelse.

Løverdag den 24de Sept.

Fra 8—12. 4de Cl. Religion.
2—6. 2den Cl. Latin under
Sr. Grønlund.
1ste Cl. Geographie.

3die Cl. Latin under Rector.
4de Cl. Hebraisk.

1ste Cl. Dansk Stil.
3die Cl. Dansk Stil.

Mandag den 26de Sept.

Fra 8—12. 4de Cl. Fransk.
2—6. 3die Cl. Lybsk.

1ste Cl. Latin under Sr. Vestengaard.
2den Cl. Geographie og Naturhistorie.

3die Cl. Latinsk Stil.

56

Tirsdag den 27de Sept.

Fra 8—12. 4de Cl. Latin under
Rector.
2—6. 1ste Cl. Historie og
Dansk.

3die Cl. Religion.
2den Cl. Fransk og Religion.

2den Cl. Dansk Stil.

1ste Værelse.

2det Værelse.

3die Værelse.

Onsdag den 28de Sept.

Fra 8—12. 3die Cl. Latin under
Fr. Grønlund.

4de Cl. Geographie.

1ste Cl. Regning.

2—6. 2den Cl. Historie.
Latin under Fr. Des-
stengaard.

1ste Cl. Lydst.

Torsdag den 29de Sept.

Fra 8—12. 3die Cl. Græsk.

4de Cl. Arithmetik og Geometrie.

2den Cl. Latinsk Stil.

2—6. 4de Cl. Lydst.

3die Cl. Arithmetik og Geometrie.

1ste Cl. Latin under Fr. Gad.

Fredag den 30te Sept.

Fra 8—12. 3die Cl. Historie.

2den Cl. Geometrie og Arith-
metik.

1ste Cl. Religion.

2—6. 4de Cl. Gammel
Historie.

2den Cl. Lydst.

Lørdag den 1ste October.

Fra 8—12. 4de Cl. Græsk.

3die Cl. Geographie.

1ste Cl. Naturhistorie.

2—6. 3die Cl. Hebraisk.

2den Cl. Græsk.

1ste Børelse.

2det Børelse.

Mandag den 3die Oct.

- Fra 8—12. 4de Cl. Latin under 3die Cl. Franst.
 Fr. Grønlund.
 2—6. Alle Classer Gymnastik.

Tirsdag den 4de Oct.

- Fra 8—12. 4de Cl. Ny Historie.

Examens Udsald vil blive bekendtgjort, og Censuren oplæst Tirsdag den 11te Oct. om Formiddagen Kl. 11.

Disciplenes Forældre og Benner, saavel som enhver Skolens Belynder indbydes herved ærbødigt til at bære denne offentlige Prøve med Deres opmuntrende Nærværelse.
